

Tieteen vaiko talouspoliittisen keskustelun ja oppineisuuden historiaa

JUSSI LINNAMO

Professori, Espoo

Sakari Heikkinen, Visa Heinonen, Antti Kuusterä, and Jukka Pekkarinen: The History of Finnish Economic Thought 1809–1917. The History of Learning and Science in Finland 1828–1918. 17 A, Ekenäs 2000. 240 s.

Oppineisuuden ja tieteen historiaa voidaan kirjoittaa monella eri tavalla. Se voi olla monografia oppineista, professorien tai muiden korkeakoulujen opettajien ajattelun ja toiminnan historiaa, kuvauksia käydyistä diskursseista ja debateista, tutkimuslaitoskertomuksia tai tieteen talous- ja kulttuurihistoriaa. Otsikossa mainitun kirjan tekijät ovat valinneet lähtökohdakseen viimeksimainitun vaihtoehdon ja he ovat onnistuneet siinä omalla tavallaan. Kirja ei ole klassinen oppihistoria, vaan jotakin muuta. Tekijänelikkö kiittää alkusanoissaan tekijäkollektiiviin myös kuuluneita *Uskali Mäkeä* ja *Ilkka Patoluotoa*. Uskali Mäki on nykyään Rotterdamin Erasmus-yliopiston kansantaloustieteen metodopin professori. Lahjakas aatehistorian tutkija Ilkka Patoluoto taas kuoli liian nuorena.

Kirjassa on aluksi esitetty yleiskatsaus autonomian ajan Suomen valtiollisiin ja taloudellisiin oloihin. Sitä seuraa kuvaus taloustieteen opetuksesta kyseisen ajan ainoassa suomalaisessa korkeakoulussa eli keisarillisessa Helsingin yliopistossa. Kansantalouden oppihistoriasa pohditaan kysymystä, mistä suomalaiset kansantaloudesta kirjoittaneet yliopistomiehet (he olivat kaikki miehiä) saivat ajatuksensa ja missä määrin he niitä kehittivät. Oppihistorian alalla on ainakin Suomessa uutta se, että kirjassa käsitellään aikakauden taloudellisen ajattelun ilmenemistä talouspoliittisessa debatissa, johon osallistui akateemisten oppineiden lisäksi myös käytännön miehet.

Oppihistorian taustana olevat viimeaikaiset poliittisen sekä talous- ja hallintohistorian tutkimustulokset, mutta johtopäätökset ovat kirjan tekijöiden. Tässä kirjassa Suomen taloushistoria on myös Suomen oman talouspoliittisen liikumavapauden arviointia. Tarkastelu osoittaa vapauden huomattavat rajoitukset. Valtiopäiviä ei Porvoon valtiopäivien jälkeen kutsuttu koolle ennen vuotta 1863. Valtiosääntömääräysten mukaisesti uusia veroja ei voitu määrätä ilman

säätyjen suostumusta. Tästä syystä valtion tulot perustuivat miltei koko tarkastelukauden ylivoimaiselta osaltaan tulleihin. Senaatti saattoi valtiopäivistä riippumatta tehdä tullien muuttamisesta ja tullitaksoista ehdotuksia keisarille, joka määräsi ne voimaan. Keisari ei kuitenkaan määrännyt sellaisia ulkotulleja, jotka eivät sopineet Venäjän omaan tullipolitiikkaan. Suomen ja Venäjän välisessä kaupassa vallitsi lähes tulliliiton tilanne tai ainakin siihen pyrittiin. Tullit koskivat vain Suomen muuta kuin Venäjän kanssa käytävää ulkomaankauppaa.

Tullitulojen keskeisen merkityksen takia Suomen senaatin harjoittama finanssipolitiikka oli mitä suurimmassa määrin Venäjän tahdosta riippuvaa. Kun valtiopäivät jälleen kokoontuivat vuodesta 1863 lähtien, ei tilanne kuitenkaan muuttunut ratkaisevasti säätyjen välittömiä valtionveroja kohtaan tuntemaan vastenmielisyyden takia. Tullituloja täydennettiin valtiopäivien kokoonnuttua valmisteveroin. Liikevaihto- tai arvonlisäverot olivat silloin koko maailmassa tuntemattomia. Yksikamarinen eduskunta ei ehtinyt tuoda sanottavia muutoksia verotuspolitiikkaan eikä valtion menotalouteen. Tämän pohdinnan lopputuloksena voidaan sanoa, ettei Suomella voinut olla autonomian aikana sanottavan laajaa eikä itsenäistä finanssipolitiikkaa.

Rahaolot perustuivat autonomian alkuaikoina sekä Venäjän että Ruotsin rahojen samanaikaiseen käypyyteen. Kaksivaluuttajärjestelmä (tai oikeammin nelivaluuttajärjestelmä) onnistui joten kuten lähes luontoistaloudessa elävässä agraarisessa maassa. Suomen uusi oma markka sidottiin vuoden 1860 rahareformissa hopeaan. Hopeakannasta tosin pian jouduttiin lyhytaikaisesti luopumaan. Näin ollen autonomisesta Suomesta tuli maailmanmarkkinoihin nähden eräänlainen »ETA-maa». Kun markka liitettiin 1870-luvulla kultakantaan, tuli autonomisesta ja alikehittyneestä Suomesta rahaoloiltaan maail-

man monetaariseen eliittiryhmään kuuluva maa. Kultakanta tietenkin soi suunnilleen yhtä vähän kansallisen rahapolitiikan vapauksia kuin Emujärjestelmä. Rahapolitiikkaakaan ei autonomisessa Suomessa sen loppuaikoina voitu harjoittaa muutoin kuin kultakannan säännöin. Suomen omat suhdannevaihtelut eivät saaneet kultakannan suurmaiden eli Ison Britannian, Ranskan ja keisarillisen Saksan tarpeiden rinnalla tietenkään mitään huomiota osakseen. Kultakantajärjestelmän vallitessa ei ollut EKP:tä, jossa Suomen Pankin johto olisi voinut sanansa sanoa ja sen painavuutta punnituttaa.

Ulkopoliittisesti oli aikanaan tietenkin hyödyllistä kertoa autonomisen Suomen suuresta talousautonomiasta. Se ei ollut aivan totta, mutta kerrankos ulkopoliittinen suuri kertomus on osoittautunut hyödylliseksi. Kun hyödyllisyys on ohi, voidaan ainakin nyt sallia totuuden ajan koittaa.

Kansantaloustieteen opetuksen historia autonomisessa Suomessa on suoraviivainen. Vanha ja kunnianarvoisa Turun Akatemia ei itse asiansa Ruotsin vallan loppuaikana opettanut lainkaan taloustiedettä. Taloustiede käsitettiin milloin kemiaksi, milloin maataloustekniikaksi tai kasvitieteeksi. *Anders Chydenius* ei ollut koskaan Turun Akatemian opettajana. Taloustieteestä jossakin määrin kiinnostunut *Matthias Calonius* oli ennen kaikkea juristi ja hänen taloustieteelliset luentonsa vuosina 1765–66 ja 1768–71 olivat autonomian alkuaikana ilmeisesti painuneet jo unohduksiin.

Autonomian ajan maa tarvitsi kunnan hallintovirkailijoita ja niitä Helsingin keisarillinen yliopisto koulutti juridisessa tiedekunnassa. Taloustieteen opetus keskitettiin sinne. Taloustiede esiintyi johonkin lainopilliseen aineeseen, lähinnä talousoikeuteen tai valtiosääntö- ja hallinto-oikeuteen yhdistettynä ja joskus vain »hanttiaineen» asemassa. Oli tietenkin hyvä, että hal-

lontomiehet saivat jonkinlaisen koulutuksen taloudelliseen ajatteluun. Koulutuksella ei ollut tieteellisiä päämääriä. Hallintomiehet ainakin valtionhallinnossa ja vähäisessä kaupunkien kunnallishallinnossa tarvitsivat kameraalista tietoa siitä, miten julkisissa tai salaisissa budje-teissa tulot saatiin peittämään menot. Yksityi-nen sektori ei taloustieteiden opintoja kysynyt.

Taloustieteen opettajan virkoja maan ainoas-sa yliopistossa oli vähän, tavallisesti vain yksi professori tai apulaisprofessori, joskus vain vir-kaa tekevänä. Professoreita oli aika ajoittain jopa kokonaan täyttämättä tai professorin viran hal-tija ei hoitanut opetustehtäväänsä. Dosentteja oli joskus antamassa opetusta, mutta assistent-teja ei vielä tunnettu.

Taloushistorian tutkimuksen, mutta ennen kaikkea käydyn talouspoliittisen keskustelun siivittämänä, kansantaloustieteen opetus siirret-tiin yliopiston filosofiseen tiedekuntaan v. 1908. Tällöin juridiseen tiedekuntaan jäi taloustietei-den lehtoritasoinen opetus. Autonomian aikana saatiin Helsingin yliopiston uuteen maatalous-tieteelliseen tiedekuntaan maanviljelystalouden professoritasoinen opetus aikaan vuodesta 1901 alkaen. Professorin opetusala ei tosin vastannut sitä, mitä nykyään tarkoitetaan maatalouden taloustieteellä. Suomi oli maatalousmaa ja maa-seudun tilaton väestö oli lähes ylivoimainen so-siaalinen ongelma. Maatalouden tuottavuuden lisäys ja maareformi vaativat kaikenpuolista tut-kimusta, opetusta ja selvittelyä.

Helsingin yliopiston ulkopuolella alkoi kan-santaloustieteen opetus autonomian aikana vain Teknillisessä korkeakoulussa v. 1911. Kauppa-korkeakouluissa ja uusissa Turkuun sijoittuneis-sa yliopistoissa kansantaloustieteen opetus alkoi vasta itsenäisyyden aikana eli 1920-luvulla.

Suomen autonomian ajan taloustiede ei tuot-tanut ainoatakaan tieteellistä omaa oivallusta. Kirjan tekijät selvittävät kiitettävällä taidolla,

mistä akateemiset opettajat saivat ajatuksensa. Alkuaikoina, aina 1840-luvulle saakka, oppi-sinä olivat 1700-luvulla syntyneen saksalaisen kameraalisen koulun opit. *Adam Smith, Jean-Baptiste Say, James Stewart ja Henry Carey* tunnettiin ainakin nimeltä, mutta Suomessa vain saksankielen, joissakin tapauksissa myös ruot-sinkielien välityksellä. Kameralistinen koulu-kunta oli kiinnostunut valtiontaloudesta ja yleensä hallinnosta, muu kansatalous oli sille vain sivuaihe. Kameralistisen koulukunnan poikkeuksena Suomessa tuodaan esille esilibe-raali *Michaël Tjeder*, joka väitteli jo 1826.

Aikaisempaan tutkimukseen nähden uutta valoa tuodaan *J.W. Snellmanin* ajatteluun. Hän ei ollut ekonomisti eikä lainoppinut, vaan filo-sofi ja yliopistourallaan filosofian professori. Kirjan tekijät osoittavat nuoren Snellmanin ole-leen lehtimiehenä *Friedrich Listin* oppien kan-nattaja. Tulleilla suojatun ja kehittyvän teolli-suuden ajatus on ollut Snellmanin vuoksi siis kauan tunnettu Suomessa. Vaikka vanhaa val-tiomiestä, finanssipolitiikkaa ja pankinjohtajaa *J.W. Snellmania* voidaan luonnehtia liberalisti-na, ei hän välttämättä ollut sitä nuorena. Snell-man oli omaan aikaansa nähden moderni talou-dellinen ajattelija. Tästä on esimerkkinä *H.E. Pippingin* aikaisemmin esille tuoma vuonna 1865 kirjoitettu PM, jossa Snellman käsitteli Suomen markan valuutta-arvon määräytymistä lähes ostovoimapariteettiteorian kannalta.

Ensimmäisen Suomessa vuonna 1860 jul-kaistun kansantaloustieteen oppikirjan kirjoitta-ja, prof. *Axel Liljenstrand* horjui ajatuksissaan vielä listiläisyyden ja liberalismin rajamailla. Hän lienee myös ensimmäinen suomalainen kansantaloustieteen professori, joka oli sekä kirjallisuuden että Lontoon matkoillaan tutustu-nut Englannin klassiseen talousteoriaan. Hänen kirjoituksissaan tulivat *Ricardo* ja *John Stuart Mill* Suomen taloustieteen kirjallisuuteen. Lil-

jenstrand ei itse esittänyt mitään omaperäistä tutkimustulosta.

Liljenstrandia seuranneet juridisen tiedekunnan taloustieteen professorit olivat mielipiteitään ennen kaikkea liberalisteja. He esittivät selvästi mielipiteitänsä, mutta eivät mitään analyttisiä tuloksia. Sen sijaan opetuksessa ja käytännöllisessä talouspolitiikassa säätyvaltiopäivien edellyttämien komiteoiden, alkavan maareformistisen ja sosiaalipoliittisten tutkimusten muodossa kansantaloustieteen tutkimussuunnaksi vakiintui saksalainen historiallinen koulukunta, joka nimenomaan filosofisessa tiedekunnassa alkaneessa taloustieteen opetuksessa sai lähes hallitsevan aseman.

Poikkeuksen valtavirrasta muodosti juridisen tiedekunnan professori *Karl Willgren*. Hän tunsi marginalistisen koulukunnan sekä *Carl Mengerin* itävaltalaisen koulun että *William Stanley Jevonsin* anglosaksisena versiona. Hän esitteli myös *Knut Wicksellin* ja *Gustaf Casselin* tutkimuksia suomalaisille. Hän jäi selostavine kirjoituksineen kuitenkin yksinäiseksi marginalistiksi autonomian loppuajan suomalaisessa tiede-elämässä. Hän ei yrittänyt sanottavasti soveltaa marginalismia omiin tutkimuksiinsa. Autonomian ajan kansantaloustieteen professoreista juuri Karl Willgren ansaitsisi varmaan oman elämäkertansa.

Kuten sanotti Suomen yliopistojen kansantaloustiede ja -tutkimus eivät tuottaneet autonomian aikana juuri ainoatakaan itsenäistä tulosta, eikä sen saavutuksia liene referoitu missään ulkomaisessa kirjallisuudessa. Ainoan poikkeuksen lienee muodostanut *J.V. Tallqvistin* tilastotieteen alalta julkaistu väitöskirja. Sen sijaan ulkomailta valikoivasti omaksuttuja taloustieteen argumentteja käytettiin runsaasti kotimaisessa talouspolitiikkaa koskevassa keskustelussa.

Suomessa julkaistiin autonomian ajan loppupuolella taloudellista kirjallisuutta ja Suomeen

perustettiin taloudellisia kysymyksiä käsitteleviä yhdistyksiä. Erilaisissa komiteoissa, mutta myös yksityisissä tutkimuksissa saatiin kerätyksi runsaasti sinänsä mielenkiintoista historiallista ja ajakohtaista tietoa. Tietoa ei kuitenkaan käsitelty systemaattisesti. Aikaukaudelle oli tyypillistä mittausta ilman teoriaa. Suomen tilastolaitos – osittain Ruotsin vallan perintönä – oli aikakauden tasoon verrattuna kohtuullisen hyvin kehittynyt. Kaikilla käytännöllisen taloustiedon aloilla ei siis Suomessa oltu täysin takapajuisia.

Suomen talouspoliittinen keskustelu, johon osallistui johtavat virka- ja liikemiehet yliopistomiesten ohella, oli yllättävän monipuolista jo 1850-luvulta alkaen, jolloin liberaalinen henki tunkeutui kameralismiin. Kansantalouteen katsottiin kuuluvan muutakin kuin valtiontalous. Ajan loppupuolella mittelivät voimiaan liberalismi ja kateederisocialismi. Keskustelun aiheina olivat hyvin keskeisesti rahaolot. Suomen markan sitominen ensin hopea- ja sitten kultakantaan ja sen oikean valuuttakurssin valinta herätti erilaisia mielipiteitä. Itse asiassa jo Anders Chydenius oli ollut edellisellä vuosikaudella tällaisen keskustelutradition herättäjä myös Suomessa. Chydeniuksen taloudelliseen ajatteluun vedottiin kuitenkin yllättävän vähän. Ainoa Chydeniuksen liittyvä tieteellinen tutkimus oli *Axel Johan Lillen* väitöskirja, »Anders Chydenius i förhållande till samtida national-ekonomer», Helsingfors 1882. Teos on jostakin syystä jäänyt arvioitavan kirjan tekijöiden huomion ulkopuolelle.

Verokysymyksistä keskusteltiin. Niistä erityisesti tullikysymykset toivat esille erilaisia mielipiteitä, intressikonflikteja ja niitä puolustavia argumentteja. Valtion menopolitiikassa päällimmäisiksi kysymyksiksi nousivat infrastruktuurikysymykset. Rautateiden ja kanavalaituksen paremmuudesta kiisteltiin; maantieli-

kenne oli vielä tullut niiden vaihtoehdoksi. Keskustelun aiheena oli myös koulutusjärjestelmän rakenne. Vain virkamieskoulutukseen pystyvä oppikoulu- ja yliopistolaitos sai rinnalleen yleis- ja ammattisivistykseen tähtäävän kansa- ja ammattikoululaitoksen puoltajat. Autonomian ajan lopussa maareformi ja »työväen kysymys» olivat kiivaasti keskusteltuja aiheita. Autonomian ajan finanssiautonomia antoi tilaa rajoitettuihin infrastruktuurivalintoihin.

Autonomian aikana keskustelijoiden joukkoon liittyivät yliopisto- ja virkamiesten lisäksi ulkomaista kirjallisuutta lukeneet käytännön liikemiehet ja kartanonomistajat. J.W. Snellman ja *Thiodolf Rein* olivat filosofian professoreita, mutta he osallistuivat talouspoliittiseen keskusteluun. Taloustiede oli sen ajan käsityksen mukaan myös sovellettua moraalifilosofiaa. Väitetään, että vasta marginalismi synnytti ekonomistien profession. Ammattiekonomisteja ei autonomian ajan Suomi vielä tarvinnut.

Kirja on mielipiteiden ja talouspoliittisen keskustelun kuvaajana onnistunut. Siinä on joitakin toisarvoisia puutteita. Yllättävin niistä on puutteellinen noottiapparatuuri. Tekstissä viitataan lähteisiin, joita ei ole lainkaan kirjallisuusluettelossa. Esimerkkeinä mainittakoon seuraavat: sivuilla 20 ja 176 ovat viittaukset *Schybergson* (1973) ja (1974) ilman, että kirjallisuusluettelossa olisi ainuttakaan Schybergsonin teosta. Samoin on viittaus sivulla 49 *Hjelt* (1896), sivulla 54 *Zielenziger* (1923), sivulla 140 *von Bonsdorff* (1972), sivulla 142 *Bruun* (1979) ja sivulla 173 *Lindström* (1905) ilman, että vastavia kirjoituksia missään täsmennettäisiin. Oppihistorian henkilöhakemistossa tekee jossain määrin koomisen vaikutuksen merkintä: *Keynes, John Maynard Neville* 120, 185. Tekstissä käy ilmi, että edellisellä sivulla puhutaan ensin isä John Nevillestä ja jälkimmäisellä poika John Maynardista.

On tietenkin vain makukysymys, kuuluuko Ruotsin kansalainen, Ruotsissa opiskellut ja väitellyt *Arthur Montgomery* lainkaan Suomen kansantaloustieteen historiaan, vaikka hän opetti melko kauan Turussa 1920- ja -30-luvulla. Montgomery oli kuitenkin Turun aikansa jälkeen vielä 18 vuotta professorina Tukholman kauppakorkeakoulussa. Makuasia on myös kutsua Michaël Tjederia vaatimattomaksi kirjanpittäjäksi (s. 47), kun hän sentään oli Viipurin lääninhallituksen varalääninkamreeri eli hän kuului varauksettomasti läänin johtaviin virkamiehiin. Samoin voidaan keskustella, onko aiheellista puhua *Province of Vyborgista* (s. 67) tai *Vyborg Countysta* (s. 78), kun Viipuri ei autonomian aikana ollut enää Venäjän provinssikaupunki eikä vielä ikivanha venäläinen kaupunki, vaan suomalaisen Viipurin läänin pääkaupunki. On myös kyseenalaista keskustellaanko sivulla 141 lainkaan A.H. Chydeniuksesta vai mahdollisesti W. Chydeniuksesta. Jälkimmäinen vaihtoehto on uskottavampi.

Periaatteellisella tasolla voidaan keskustella, olisiko kirjassa ollut syytä verrata Suomen kansantaloustieteen tasoa maailman huipputasoon tai ainakin samanaikaisen Ruotsin keskustelun tasoon. Tällöin olisi voitu verrata Liljenstrandia edeltäneitä oppineita esimerkiksi Ruotsin Karlstadin piispaan, matemaatikkoon, kasvitieteilijään ja talousoppineeseen *Carl Adolph Agardhiin* (1785–1859). Agardhin teoksia ilmeisesti tunnettiin Suomessakin. Liljenströmin seuraajia olisi taas voitu verrata John Stuart Milliin ja hänen aikalaisiinsa. On tietenkin selvää, että taloustieteellisesti saksalaisen historiallisen koulukunnan edustajia ei voida verrata kehenkään, koska oppisuunnan edustajat eivät uskoneet taloudellisia lakeja olevan olemassakaan.

On täysin selvää, että Suomen kansantalous jäi Ruotsista jälkeen jo 1800-luvun viime vuosikymmenä. *David Davidson* tuli Uppsalassa

kansantaloustieteen dosentiksi vuonna 1879 ja professoriksi 1889. Wicksell sai professuurin Lundissa vuonna 1901, Cassel 1904 ja *Heckscher* 1909, kumpikin Tukholmassa. Viimeistään 1908 eli silloin, kun kansantaloustiede sai Suomessa ensimmäiset professorinsa Helsingin yliopiston filosofiseen tiedekuntaan, oli ero Ruotsiin revinnyt sellaiseksi, että sen kiinni ottamiseen tarvittiin peräti puoli vuosisataa.

Kirjassa annetaan mielenkiintoinen hermeuttinen selitys sille, miksi Suomen ja Ruotsin kansantaloustieteiden ero oli Suomen autonomian aikana suuri ja pysyi kauan myöhemminkin suurena. Syitä ovat: 1) Saksan vaikutus osattuna kielenä ja yliopistovierailujen pääkohteena oli Suomen tiede-elämässä hallitseva, 2) Suomeen ei ilmaantunut David Davidsonin, Knut Wicksellin ja Gustaf Casselin luokkaa olevia persoonallisuuksia, ja että 3) Suomi oli tieteellisessä mielessä periferiaa, jonne ei edes kukaan suomalaisten ihailemasta Saksan historiallisen koulukunnan suuruuksista, muista puhumattakaan, tullut luennoimaan. Suomen kansantaloustiede ei, toisin kuin esimerkiksi tähtitieteilijät ja geofyysikot, pitänyt lainkaan yhteyttä Venäjän vastaaviin tieteenharjoittajiin, joiden joukossa oli toki esimerkiksi *Mikhail Tugan-Baranowskin* luokkaa oleva tutkija.

Kaikkia esitettyjä väitteitä voidaan epäillä. Ruotsalaisetkin kävivät Saksassa. Gustaf Cassel opiskeli *Gustaf von Schmollerin* ja *Adolph Wagnerin* johdolla Berlinissä. Wicksell ja Cassel olivat koulutukseltaan matemaatikkoja, jotka kiinnostuivat valmiina miehinä taloudellisista ongelmista. Suomen matematiikan varhaisen kulta-ajan ensimmäinen kansanvälisesti tunnettu tutkija *Lorenz Lindelöf* julkaisi jo 1861 Pariisissa väitöskirjansa variaatiolaskelmasta. *Åke Dalberg* väitteli vuonna 1916 palovakuutusriskeistä ja todennäköisyyslaskennasta. Oliko vain huono tuuri, ettei kukaan suomalainen mate-

maatikko keksinyt matematiikan käytön mahdollisuuksia kansantalouden ongelmia ratkaistaessa. Jokin sellainen tapahtuma olisi voinut täydentää historiallista koulukuntaa. On suoraan kohtalokasta, että matemaatikko *Lorenz Lindelöf* Suomen Pankin pankkivaltuusmiesten puheenjohtajana (1882–1900) joutui v. 1894 kiistaan valtiopäivien pankkivaliokunnan sihteerin, tilastotieteen dosentin J.V. Tallqvistin kanssa Suomen Pankin korkopolitiikasta. Kumpikaan oppineista ei vedonnut kiistassa matematiikkaan. Davidson ja Wicksell olivat kuitenkin jo siihen aikaan julkaisseet keskeiset luotto- ja pääomateoreettiset tutkimuksensa. Sattuma korjasi Suomessa sataa.

Sopii epäillä sitä, että Suomi olisi ollut täysin periferiassa. Tukholmaan ja Uppsalaan oli myös pitkä matka Lontoosta, Parisista ja Wienistä. Kaikki akateemiset kansalaiset osasivat Suomessa saksaa ja monet ranskaakin. Englanninkielen taito oli epäilemättä Suomessa heikompi kuin Ruotsissa. Tekikö se Suomesta periferian?

Sakari Heikkinen, Visa Heinonen, Antti Kuusterä ja Jukka Pekkarinen ovat kirjoittaneet kirjan, joka suurella määrällä korvaa tieteenkin jo vanhentuneen *Yrjö Jahnssonin* »Tutkimuksia Suomen kansantaloustieteen historiasta (1907–1908)». Se korvaa luettelomaisen *Eli F. Heckscherin* ja *Carl Erik Knoellingerin* »De ekonomiska studier och deras hjälpmedelin» (1945). Jopa melko tuore *Heimer Björkqvistin* »Den nationalekonomiska vetenskapens utveckling i Finland intill år 1918» (1986) jää laajuudestaan huolimatta jälkeen uudesta oppihistoriasta.

Tieteen taustat, periodit jopa oppisuunnat ovat tässä kirjassa toisella tavalla analysoituja kuin aikaisemmissa tutkimuksissa. Esiteltävä kirja kertoo kansantaloustieteen tyhjästä historiasta maassa, jossa ei ollut juuri lainkaan modernia kansantaloutta eikä juuri tilaa kansalliseksi talouspolitiikalle.

Oppihistoriana se on kertomus tieteen saavutusten miltei täydellisestä tyhjyydestä, mutta teos on silti kulttuurihistoriana arvokas. On vaikeata arvioida, olisiko sama metodi sovellettavissa esim. Suomen kansantaloustieteen histo-

riaan toisen maailmansodan jälkeen? Muiden sarjassa *The History of Learning and Science in Finland* ilmestyneiden rinnalla nyt arvioitu kirja puolustaa kunnialla paikkaansa.